

11. OČAKÁVANIA PODNIKOVEJ SFÉRY

Slovenská obchodná a priemyselná komora počas roku 2003 zorganizovala tri prieskumy o očakávaníach podnikateľskej sféry k vývoju slovenskej ekonomiky a podnikateľského prostredia v roku 2004.

Očakávania podnikateľskej sféry pred vstupom do Európskej únie

Začiatkom roku 2003 uskutočnila SOPK v spolupráci s Ústavom slovenskej a svetovej ekonomiky SAV anketu o očakávaníach podnikateľskej sféry pred vstupom do EÚ. Účelom prieskumu, ktorý obsahoval 18 otázok, bolo získať údaje o pripravenosti podnikateľskej sféry na Slovensku na vstup do EÚ. Otázky boli orientované na očakávania v oblasti bariér v podnikaní, výhod a nevýhod po vstupe, informovanosti o vplyve vstupu do EÚ na podnikanie a o vplyve konkrétnych právnych, ekonomických a regulačných pravidiel v EÚ na podnikanie. Ďalšie otázky sa týkali konkurencie, inovácií, výskumu, technologického vybavenia a pod.

Výsledky prieskumu, ktorého sa však nezúčastnila primeraná vzorka podnikateľských subjektov, boli využité pri spracovaní štúdie o spresnení dopadov z členstva v EÚ na podnikateľské prostredie, ktoré spracoval ÚSSE SAV.

Dopadová štúdia o výhodách a negatívach vstupu do EÚ bola prezentovaná pred odbornou verejnosťou spracovateľmi štúdie.

Európsky ekonomický prieskum 2004

Do konca septembra 2003 sa podnikatelia na Slovensku mohli zúčastniť Európskeho ekonomického prieskumu 2004 (European Economic Survey 2004), ktorý bol zameraný na kvalitatívny regionálny prieskum očakávaní podnikateľskej sféry v Európe. Prieskum bol organizovaný obchodnými a priemyselnými komorami v Európe v spolupráci s Eurochambres (Asociáciou európskych obchodných a priemyselných komôr). Tohto prieskumu sa zúčastnili podnikatelia členských krajín EÚ a väčšiny kandidátskych krajín na vstup do EÚ. Podnikateľom na Slovensku bolo predložených 12 otázok ohľadom ich súčasných (rok 2003) a krátkodobých očakávaní (rok 2004) a to v oblasti ich celkového obratu, predaja na domácom trhu, exportu, za-

mestnanosti, v oblasti investovania, ako aj v oblasti dôvery v podnikateľské prostredie.

Výsledky prieskumu za SR, ktorého sa zúčastnilo 440 respondentov, z toho 404 exportujúcich firiem v členení na výrobné podniky a spoločnosti poskytujúce služby, boli v októbri 2003 odovzdané na centrálnu spracovateľňu do Bruselu a sú k dispozícii za všetky zúčastnené krajiny a regióny Európy na web stránke Eurochambres v Bruseli (www.eurochambres.be).

O závery z uvedeného prieskumu boli doplnené výsledky ankety, ktorú SOPK organizovala pre potreby spracovania tejto súhrnnej prognózy.

PRIESKUM SOPK O OČAKÁVANIACH PODNIKOV V ROKU 2004

Slovenská obchodná a priemyselná komora uskutočnila už šiesty rok za sebou medzi svojimi členmi anonymný anketový prieskum o očakávaníach podnikov k vývoju slovenskej ekonomiky i k vývoju vo vlastnej firme v roku 2004. Svojimi odpoveďami v ankete manažéri monitorovali aj účinnosť uplatňovanej hospodárskej politiky štátu, legislatívy a vymožitelnosti práva a ich vplyv na podnikateľské prostredie, ako aj na rozvoj podnikania.

Na prieskume, ktorý bol ukončený v novembri 2003 sa zúčastnilo 105 firiem². Z celkového počtu podnikov bolo 37 % malých, 52 % strednej veľkosti a 11 % veľkých podnikov.

Podľa charakteru zúčastnených firiem bolo 13 % s veľkoobchodnou činnosťou, 8 % s maloobchodnou činnosťou, 34 % s priemyselnou výrobou, 4 % je činných v stavebníctve, 27 % v službách, 6 % vo finančníctve a 8 % uviedlo iný predmet činnosti³.

Z hľadiska právnej formy tvorili najviac účastníkov spoločnosti s ručením obmedzeným (57 %), druhé najpočetnejšie zastúpenie v ankete mali akciové spoločnosti (30 %) a 13 % tvorili spoločnosti s inou právnou formou.

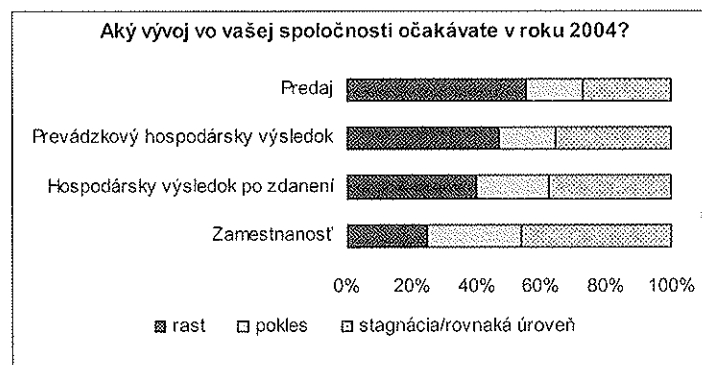
Najväčší podiel už tradične tvorili podniky vlastnené domácim kapitálom (75 %), podniky s účasťou zahraničného kapitálu tvorili 11 % a zvyšné firmy (14 %) sú úplne vo vlastníctve zahraničného kapitálu.

² Počet zúčastnených firiem v predchádzajúcich rokoch bol nasledovný: 54 v roku 1998, 101 v roku 1999, 136 v roku 2000, 54 v roku 2001, 81 v roku 2002.

³ Toto členenie je orientačné, pretože niektorí respondenti vo svojich odpoveďach neuviedli prevažujúcu činnosť, ale označili 2 až 3 predmety svojej činnosti. Štruktúra zohľadňuje aj tieto prípady, preto percentuálne podiely vyjadrujú počet výskytov jednotlivých predmetov činnosti.

Očakávania podnikateľov v roku 2004

Respondenti boli najoptimistickejší v očakávaní predaja, najmenej optimizmu prejavili v očakávaní vývoji zamestnanosti. Porovnanie očakávaní vo vývoji jednotlivých ekonomických kategórií je v nasledujúcom grafe, výsledky sú spracované v ďalšom texte.

Očakávaný vývoj predaja, obratu a exportu

Na otázku „aký očakávate trend vývoja vášho predaja v budúcom roku“ uviedlo 56 % respondentov, že očakáva rast. V minulom prieskume očakávalo rast 51,3 % podnikov. Po optimizme, ktorý bol zaznamenaný v prieskume v roku 2001, kedy až 61,1 % podnikov očakávalo rast a po ochladení v roku 2002 sa tak optimizmus opäť trochu zvýšil.

Dokumentujú to aj ďalšie odpovede, keď počet respondentov, ktorí očakávajú pokles v roku 2004 sa mierne znížil na 17 % oproti 21 % v minulom roku a podiel podnikov, ktoré v budúcom roku očakávajú stagnáciu je zhruba na vlnajšej úrovni, keď predstavuje 27 %-ný podiel opýtaných.

V Európskom ekonomickom prieskume, kde bol analyzovaný očakávaný vývoj obratu, predaja na domácom trhu a očakávaného vývoja exportu boli nasledovné výsledky: 69,1 % respondentov očakáva v roku 2004 rast obratu svojej firmy, 19,1 % očakáva rovnaký obrat ako v roku 2003 a 11,8 % očakáva pokles obratu.

Čo sa týka predaja na domácom trhu očakávania sú výrazne pesimistickejšie. Len 50 % respondentov očakáva, že ich predaj na domácom trhu vzrastie, 30 % podnikov predpokladá rovnaký vývoj ako v predchádzajúcom roku a 20 % podnikov očakáva pokles.

Na rozdiel od očakávaného domáceho dopytu, kde rast cien a opatrenia v oblasti zjednotenia sadzby dane z pridanej hodnoty, zvýšenia sadzieb spotrebných daní, a pod. viedli respondentov k opatrnému odhadu, v oblasti očakávaného vývoja exportu až 70,3 % podnikov očakáva v roku 2004 nárast exportu. 21,8 % podnikov predpokladá rovnaký vývoj ako v predchádzajúcom roku a len 8,9 % respondentov očakáva pokles svojho exportu.

Očakávaný vývoj hospodárskeho výsledku

Očakávania podnikov v tejto oblasti sú mierne pesimistickejšie ako pri predchádzajúcej otázke. Rast prevádzkového hospodárskeho výsledku očakáva 47 % opýtaných, čo je zníženie oproti predchádzajúcemu roku, kedy rast čakávalo 52,6 % respondentov. Pokles hospodárskeho výsledku očakáva 17 % respondentov, čo je približne na minuloročnej úrovni a 36 % očakáva stagnáciu prevádzkového hospodárskeho výsledku, čo je oproti minulému roku viac o 6 %.

Viac pesimistickejšie očakávania sa dosiahli v očakávaní vývoja čistého zisku. Len 40 % podnikov očakáva rast, čo je 2 % po úrovňou minulého roka. Pokies očakáva 22 % a na 38 % sa zvýšil počet podnikov, ktoré očakávajú stagnáciu čistého zisku (v predchádzajúcom roku to bolo 30 % podnikov).

Očakávaný vývoj zamestnanosti

V oblasti vývoja zamestnanosti, kde miera nezamestnanosti je dlhodobo vysoká, sú aj očakávania podnikateľskej sféry dlhodobo pesimistické. Rast zamestnanosti v roku 2004 očakáva iba 25 % respondentov, 29 % očakáva pokles a takmer polovica – 46 % opýtaných – neočakáva zmeny v zamestnanosti.

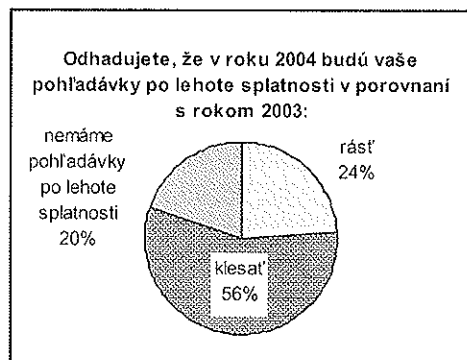
Výsledky Európskeho ekonomického prieskumu sú mierne optimistickejšie, keď v nadväznosti na významné zníženie miery nezamestnanosti v priebehu roku 2003, ktoré sú odrazom sprísnenej evidencie nezamestnaných, 31,8 % respondentov očakáva v roku 2004 rast zamestnanosti, 37,2 % očakáva konštatný vývoj a 31 % očakáva pokles zamestnanosti. Približne rovnaký vývoj ako v úhrne sa očakáva aj v produkčnej sfére – 32,3 % respondentov očakáva rast, 37,1 % stagnáciu a 30,6 % pokles zamestnanosti.

Očakávania v oblasti likvidity, tvorby vlastných a dostupnosti cudzích zdrojov

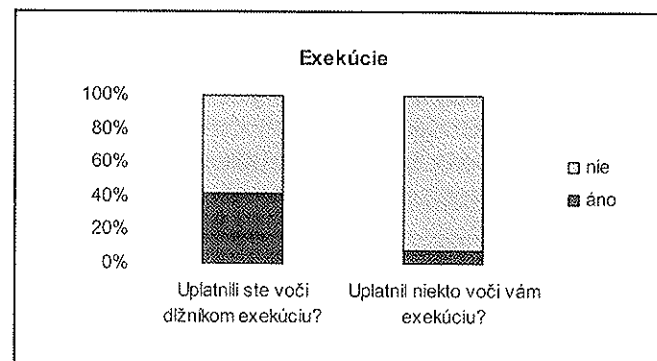
V oblasti zadĺženosti sú očakávania podnikateľskej sféry obdobné ako v predchádzajúcom roku. Rast zadĺženosti očakáva 11 % respondentov, 35 % pokles a u 54 % zostane výška zadĺženosti na úrovni minulého roku.

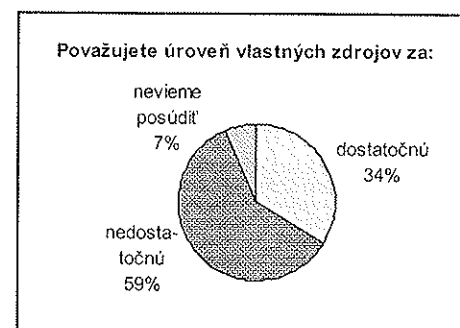
Mierne zlepšenie očakávaní v porovnaní s minulým rokom nastalo v kategórii pohľadávok po lehote splatnosti, kde 24 % podnikov očakáva ich rast (v minulom roku to bolo 27,6 %). Pokles pohľadávok po lehote splatnosti očakáva 56 % opýtaných, čo je zlepšenie oproti minulému roku, kedy pokles očakávalo 49 %. Približne 20 % uviedlo, že nemá pohľadávky po lehote splatnosti.

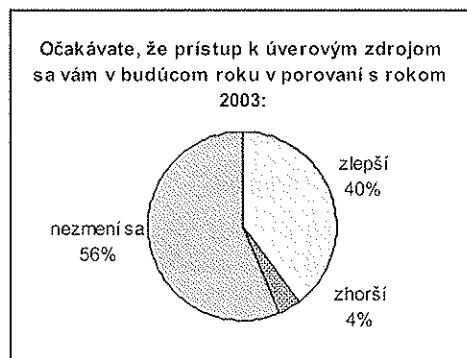
Takmer 42 % respondentov v ankete uviedlo, že použili inštitút exekúcie voči svojim dĺžnikom, a na druhej strane len voči 9 %-ám respondentov bola uplatnená exekúcia od ich veriteľov.

Úroveň vlastných finančných zdrojov považuje 34 % opýtaných za primeranú, ale až 59 % za nedostatočnú, čo je zhruba na úrovni minulého roku, keď nedostatok vlastných zdrojov deklarovalo 55,3 % firiem.

Relatívne optimistický pohľad majú podniky aj na dostupnosť úverov v budúcom roku, keď až 40 % očakáva lepší prístup k nim (v porovnaní s 31,6 % v minulom roku), resp. 56 % očakáva nezmenený prístup. Súčasný stav pritom podľa viacerých iných zisťovaní považujú podnikatelia za výrazne lepší oproti obdobiu pred tromi až piatimi rokmi. Horší prístup k cudzím zdrojom očakáva len 4 %.

Vplyv kurzu na zisk a predaj

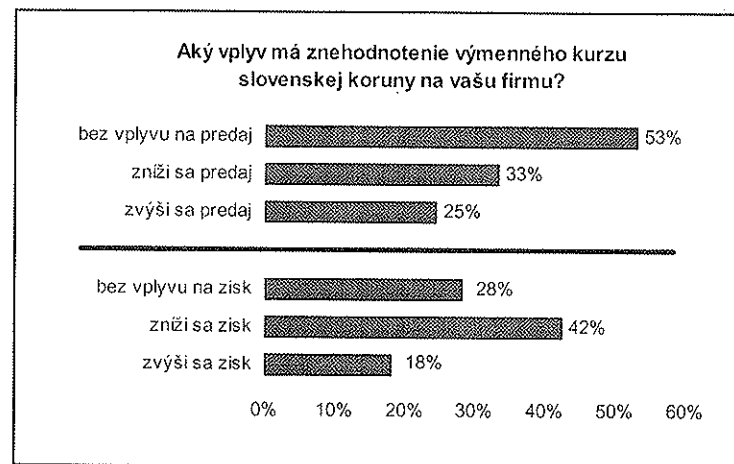
Počas roku 2003 dochádzalo k posilňovaniu výmenného kurzu slovenskej koruny. Slovenská mena sa zhodnotila v prvých desiatich mesiacoch roka 2003 oproti rovnakému obdobiu minulého roku voči všetkým trom najdôležitejším menám slovenského zahraničného obchodu (CZK, EUR, USD). Priemerné kurzy SKK voči týmto menám za uvedené obdobie uvádza nasledujúca tabuľka (zdroj: NBS).

Rok/kurz	CZK	EUR	USD
I.-X. 2003	1,308	41,559	37,216
I.-X. 2002	1,394	42,894	46,080

Vzhľadom na to, že slovenská koruna v uplynulom roku zhodnocovala, položili sme hypotetickú otázku vplyvu znehodnotenia výmenného kurzu slovenskej koruny. Znehodnotenie meny znamená zdraženie dovozov a zlepšenie pozície pri vývoze a naopak. Vplyv znehodnotenia meny je preto diferencovaný najmä podľa stupňa orientácie firmy na vývoz, resp. závislosti na dovoze vstupov.

Niektorí respondenti hodnotili vplyv na oba ukazovatele (zisk, predaj), niektorí hodnotili len jeden a niektorí na otázku vôbec neodpovedali. Z tohto dôvodu sú percentuálne súčty rozdielne od 100 %. Podiely vyjadrujú počet výskytov jednotlivých vplyvov na firmy.

Na základe týchto poznatkov možno názor podnikov na prípadné znehodnotenie výmenného kurzu v budúcom roku a jeho vplyv na vývoj zisku a predaja interpretovať nasledovne (v %):

Názory podnikov na najväčšie riziká v roku 2004

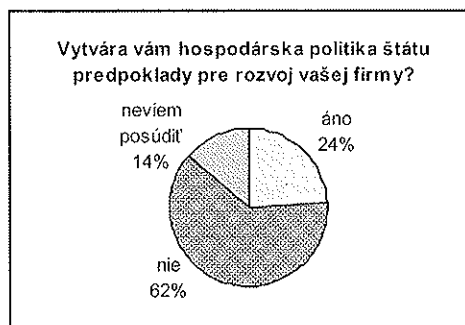
Podniky mohli uviesť, podobne ako v predchádzajúcich anketách, viac rizík, najviac však tri z celkového počtu ôsmich. Percentuálne podiely vyjadrujú počet výskytov jednotlivých rizík v odpovediach. Poradie rizík, ktoré podniky v budúcom roku najviac trápia, je nasledovné:

Oproti predchádzajúcemu roku sa poradie najväčších rizík zmenilo od tretieho miesta. V roku 2003 za najväčšie riziká boli označené v poradí s najvyšším podielom – rast cien vstupov (uviedlo takmer 80 % respondentov), zníženie domáceho dopytu, t.j. rovnako ako v minulom roku. Rast cien vstupov má pritom výrazný náskok v rizikivosti. Nasleduje finančná zafataženosť podnikov, klientelizmus, výkyvy výmenného kurzu. Politika odborov a úrokové miery z úverov považuje za riziko v roku 2004 len relatívne malé percento podnikateľov (10 %, resp. 7 %).

Postoj k hospodárskej politike

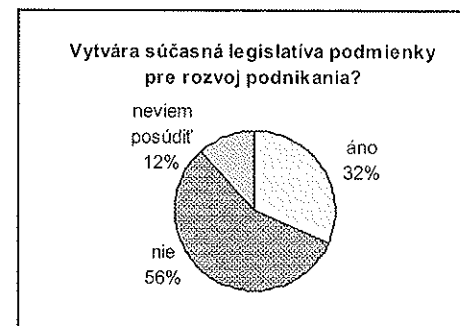
Na otázku „Vytvára vám súčasná hospodárska politika predpoklady pre rozvoj vašej firmy?“ došlo opätovne k zlepšeniu nálady odpovedajúcich podnikov, keď 24 % odpovedalo áno. V predchádzajúcom prieskume kladnú odpoveď dalo 21 % respondentov, čo bol nárast aj oproti roku 2001. Oproti minulému roku sa však zvýšil aj podiel negatívnych odpovedí, keď 62 % opýtaných podnikov nie je spokojných s hospodárskou politikou vlády (v minulom roku to bolo 56,6 %). Asi 14 % respondentov uviedlo, že nevie jednoznačne posúdiť vplyv hospodárskej politiky na rozvoj ich firiem (v minulom roku to bolo až 22,4 %).

Názor podnikov na legislatívne podmienky rozvoja a vymožitelnosti práva

Tieto otázky boli do ankety zaradené tretíkrát predovšetkým z dôvodu potreby monitorovať aj názory podnikateľských subjektov na túto problematiku, s ktorou sa stretávajú v praxi a priamo ovplyvňuje ich podnikanie.

V porovnaní s minulým rokom nastalo v odpovediach na otázku „Vytvára súčasná legislatíva podmienky pre rozvoj podnikania?“ značné zlepšenie, keď 32 % respondentov odpovedalo pozitívne (oproti 15,8 % v minulom roku). Negatívne odpovedalo 56 % opýtaných, čo je na úrovni predchádzajúceho roka a výrazne sa znížil podiel tých, ktorí nevedia posúdiť tento vplyv na podmienky podnikania (12 %).

Negatívnejšie je však naďalej vnímaný problém vymožitelnosti práva. Na otázku „Spôsobuje vám vymožitelnosť práva na Slovensku problémy vo firme?“ odpovedalo kladne 69 % opýtaných, čo je približne na úrovni minulého roka (71 %). 15 % podnikom nespôsobuje vymožitelnosť práva problémy a 16 % nevedelo danú problematiku posúdiť.

Zhrnutie: V očakávaniach slovenských podnikov na rok 2004 nedošlo k výraznejšiemu posunu, či už k optimizmu alebo pesimizmu v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roku. Najväčšie výhrady sú v oblasti vymožitelnosti práva, ako k pretrvávajúcemu dlhodobému problému, relatívne veľká vzorka podnikateľov očakáva pokles v zamestnanosti. Podnikatelia citlivo vnímajú reformné kroky vlády, pričom vo viacerých prípadoch ich považujú za zásah s negatívnymi dopadmi na svoje podnikanie. Na druhej strane vnímajú aj niektoré pozitívne posuny v podnikateľskom prostredí, najmä zlepšujúcu sa situáciu v oblasti financovania a platobnej schopnosti.